

Archeologisch onderzoek Huisduinerkwartier

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 516

Definitief

Synchroon
Van Deventerlaan 101
Postbus 4070
3502 HB UTRECHT
030 6867300

Grontmij Nederland B.V.
Alkmaar, 24 augustus 2009

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek Huisduinerkwartier
Subtitel : Bureauonderzoek
GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 516
Projectnummer : 233519
Referentienummer : 314073
Revisie : D
Datum : 24 augustus 2009

Auteur(s) : drs. R. van Weenen, drs. B. Klooster en drs. L. Soetens
E-mail adres : ramon.vanweenen@grontmij.nl
Gecontroleerd door : drs. B. Klooster, senior archeoloog
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : drs. S. Gietema
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Robijnstraat 11
1812 RB Alkmaar
Postbus 214
1800 AE Alkmaar
T +31 72 547 57 57
F +31 72 547 57 50
noordwest@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : 29 mei 2007
" : 6 mei 2009
" : 23 juli 2009

Opdrachtgever : Synchroom

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V. Cluster Noordwest
de heer drs. R. van Weenen en mevrouw drs. L. Soetens

Bevoegd gezag : Gemeente Den Helder

Locatie : Gemeente : Den Helder
Plaats : Huisduinen
Toponiem : Huisduinen

RD-coördinaten : N X: 110.550/Y: 552.000
O X: 110.740/Y: 551.880
Z X: 110.580/Y: 551.800
W X: 110.430/Y: 551.920

Kaartblad : 14 B Den Helder
Afm. plangebied : ca. 3,72 ha

Archis2 : CIS-code : 23033
AMK : Monumentnr. : 14946
CHW : CHW-code : NKT136A

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Algemeen.....	5
1.2	Doelstelling.....	5
2	Bureauonderzoek.....	6
2.1	Werkwijze.....	6
2.2	Geologie en geomorfologie.....	6
2.3	Bodem.....	7
2.4	Bewoningsgeschiedenis	7
2.4.1	Prehistorie	8
2.4.2	Romeinse Tijd	8
2.4.3	Middeleeuwen.....	8
2.4.4	Nieuwe Tijd	9
2.5	Huidige en toekomstige situatie	10
2.6	Archeologie	11
2.6.1	Archis2 en AMK	11
2.6.2	Beleidsnota 'Cultuurhistorische waarden Den Helder'	11
2.7	Archeologische verwachting	12
2.7.1	Prehistorie en Romeinse Tijd.....	12
2.7.2	Vroege Middeleeuwen	12
2.7.3	Late Middeleeuwen.....	12
2.7.4	Nieuwe Tijd	12
3	Evaluatie	13
3.1	Samenvatting en conclusie	13
3.2	Aanbevelingen	13
	Literatuur, bronnen en gebruikte afkortingen	14
	Literatuur	14

Bijlage 1: Ligging plangebied op topografische kaart

Bijlage 2: Archeologische waardenkaart van de gemeente Den Helder

Bijlage 3: Kaart van het eiland Huisduinen in 1604

Bijlage 4: De archeologische basiskaart

Bijlage 5: De toekomstige situatie

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Synchroon is voornemens om op de locatie Huisduinerkwartier nieuwbouw te realiseren. Hiervoor dient het vigerend bestemmingsplan te worden herzien. Als onderdeel van de bestemmingsplanprocedure zal onderzoek moeten worden verricht naar de te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied. De met deze activiteit gepaard gaande grondwerkzaamheden kunnen namelijk een directe bedreiging vormen voor eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische waarden. Synchroon heeft daarop Grontmij Nederland bv gevraagd een archeologisch bureauonderzoek uit te voeren naar de mogelijke aanwezigheid van dergelijke waarden binnen het plangebied.

1.2 Doelstelling

Doel van het bureauonderzoek is het in kaart brengen van de te verwachten archeologische waarden, waarbij een specifiek verwachtingsmodel wordt opgesteld. Op basis van dit verwachtingsmodel kan een advies worden uitgebracht over de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek waarmee de opgestelde verwachting van het bureauonderzoek getoetst kan worden en indien dit het geval is, uit welke stappen dit zou moeten bestaan.

De betreffende werkzaamheden zijn conform de richtlijnen van het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1) uitgevoerd. Grontmij is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed toegelaten voor het uitvoeren van alle soorten archeologisch onderzoek volgens de KNA.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Bij het bureauonderzoek is gekeken naar voor het plangebied relevante gegevens met betrekking tot de archeologie. Tijdens het bureauonderzoek zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- het bestuderen van bodemkaarten en van geologische, geomorfologische, topografische en historische kaarten;
- het inventariseren van archeologische waarnemingen en in het verleden verrichte archeologische onderzoeken in het archeologisch informatie systeem Archis2;
- het raadplegen van de Archeologische Monumentenkaart (AMK);
- het raadplegen van de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Holland;
- het raadplegen van de Beleidsnota Cultuurhistorische Waarden van de gemeente Den Helder;
- het raadplegen van overige relevante literatuur.

In de navolgende paragrafen worden eerst de geologie en de bodemopbouw van het plangebied beschreven. Daarbij wordt het bijbehorende landschap beschreven en de betekenis voor de archeologie. Daarna zullen in dit hoofdstuk de al bekende archeologische waarden van het plangebied en de directe omgeving ervan worden besproken. Op basis van de gegevens van zowel de geologische en bodemkundige opbouw als van de bekende archeologische waarden wordt het hoofdstuk afgesloten met een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. In dit model wordt per archeologische periode aangegeven hoe groot de kans is op het aantreffen van archeologische waarden.

2.2 Geologie en geomorfologie

Volgens de Geologische kaart valt het plangebied onder de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Schoorl. Dit Laagpakket bestaat uit zeer fijn tot matig fijn (105 - 210 µm) duinzand. Het is grijs tot wit of lichtgeel en kalkrijk tot kalkloos. Het betreft kustduinafzettingen. Het laagpakket is de huidige benaming voor de Jonge Duin Afzettingen¹.

Volgens de Geomorfologische kaart bestaat het plangebied uit lage en hoge kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten (kaartenheden 4L7, 12C1 en 13C1)². De strandwallen en Oude Duinen sluiten in het noorden aan op een opduiking van Pleistoceen zand (het eiland Texel en het voormalige eiland Wieringen)³. Het einde van de vorming van de Oude Duinen vond in de Romeinse Tijd plaats. Dit viel samen met het eind van de westwaartse kustuitbouw. De huidige duinkust bestaat uit Jonge Duinen, die vrijwel overal de Oude duin- en strandafzettingen bedekken⁴. Dit Jonge Duingebied heeft pas tussen de 13^e en 17^e eeuw haar huidige vorm gekregen⁵. Bij de duinen, is een onderscheid gemaakt tussen al dan niet met vegetatie bedekte vormen. De door de vegetatie vastgelegde vormen behoren tot de vormeenheden C1 en C2 van de geomorfologische kaart, respectievelijk kustduinen en landduinen. De nog stuivende zanden behoren tot vormeenheid C3⁶.

¹ Weerts 2003.

² Ten Cate/Maarleveld 1977.

³ Van Heeringen, 2005, 581.

⁴ Vos 1992, 26.

⁵ Vos 1992, 39.

⁶ Ten Cate/Maarleveld 1977, 38.

Ten noorden van het voormalige zeegat van Bergen is het zand kalkarm en matig grof, terwijl ten zuiden hiervan het zand steeds kalkrijk en fijn is. Ten noorden van Petten is het vrij smalle duingebied ontstaan langs door de mens in het begin van de 17^e eeuw aangelegde zanddijken. Dit komt aan de landzijde van de duinen onder andere tot uiting in de vrijwel rechte grens van het duingebied tussen Groote Keeten en Den Helder en tussen Petten en Callantsoog⁷.

2.3 Bodem

Volgens de Bodemkaart bestaat de ondergrond binnen het plangebied uit een associatie van de enkelvoudige eenheid vlakvaaggronden uit grof zand (eenheid Zn30) en van de enkelvoudige eenheid duinvaaggronden uit grof zand (eenheid Zd30)⁸. Deze gronden komen uitsluitend in duingebieden voor. De complexiteit wordt veroorzaakt door het verschil in hoogteligging. De vlakvaaggronden liggen in de relatief lagere delen, de duinvalleien. De hogere delen van de duinen worden ingenomen door de duinvaaggronden. De vlakvaaggronden hebben in het algemeen een 5 à 15 cm dikke, matig humeuze bovengrond. Bij de duinvaaggronden is de bovengrond meestal humusarm (0,5 - 2% organisch materiaal) en ook iets minder dik⁹.

Bij het bepalen van de vochtigheid van de bodem wordt gewerkt met grondwatertrappen (Gwt's). Deze trappen geven een klassenindeling weer van ten eerste de verschillende grondwaterstanden naar diepte en ten tweede de seizoensvariatie in de grondwaterstanden. De trappen worden vastgesteld op een schaal van I tot VII, van respectievelijk extreem nat tot extreem droog, zie tabel 2.1. Het plangebied heeft een grondwatertrap VI en VII*. Het sterretje achter laatstgenoemde grondwatertrap houdt in dat het een droger deel van deze grondwatertrap betreft. Grondwatertrap VI houdt in dat mogelijk aanwezig organisch materiaal in de bodem tussen de 80 en 120 cm –mv relatief goed geconserveerd is. Bij grondwatertrap VII is de gemiddeld hoogste grondwaterstand in de winterperiode meer dan 80 cm -mv en de gemiddeld laagste grondwaterstand in de zomerperiode is meer dan 120 -mv. Het plangebied behoort hierdoor tot de droogste gronden.

Tabel 2.1: grondwatertrappenindeling

grondwatertrap	I	II	III	IV	V	VI	VII
GHG in cm -mv	(< 20)	(< 40)	< 40	> 40	< 40	40 - 80	> 80
GLG in cm -mv	< 50	50-80	80-120	80-120	> 120	> 120	(> 160)

GHG gemiddeld hoogste grondwaterstand / GLG gemiddeld laagste grondwaterstand

2.4 Bewoningsgeschiedenis

Tabel 2.1: overzicht van archeologische perioden

periode	datering
Nieuwe Tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 n.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr. - 12 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr. - 800 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr. - 1.900 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr. - 4.900 v.Chr.
Laat Paleolithicum (Late Oude Steentijd)	tot 9.000 v.Chr.

⁷ Rosing 1995, 63.

⁸ Rosing 1995.

⁹ Rosing 1995, 175.

2.4.1 Prehistorie

Het plangebied bevindt zich op Jonge Duinen. Mogelijk zijn deze Jonge Duinen ontstaan op Oude Duinen. Vanaf 4.400 v. Chr. is er bewoning mogelijk geweest op de lage Oude Duinen, die opgewaaid waren op de strandwallen van West-Nederland¹⁰. Deze Oude Duinen zijn later vaak overdekt met Jonge Duinen¹¹. Bewoningssporen uit de Late Bronstijd beperken zich voornamelijk tot de Oude Duinen en het pleistocene zand¹². Er is niet bekend of er onder de betreffende Jonge Duinen nog Oude Duinen aanwezig zijn en als dat het geval is, dan is het niet bekend op welke diepte zij voorkomen. Verder kan het zo zijn dat deze Oude Duinen oorspronkelijk wel aanwezig kunnen zijn geweest, maar dat deze door de zee zijn opgeruimd.

2.4.2 Romeinse Tijd

In de Romeinse Tijd bestond de Kop van Noord-Holland vermoedelijk uit een veengebied. In deze tijd bevond zich in West-Friesland een geulrug die bij Schagen ruim twee meter boven de evenoude grondlagen aan weerszijden uitsteekt¹³. Aangezien de groei van het veen in de lagere delen naast de geulrug begon, en pas veel later de rug zelf overgroeide, lijkt het aannemelijk dat in de Romeinse Tijd het gehele land in de Kop van Noord-Holland was verdwenen onder het veen. Als we vervolgens aannemen dat de dikte van het veen op de rug minstens een meter is geweest, moet er in het overige landschap een pakket veen van zeker drie meter dikte hebben gelegen¹⁴. Het veen in de Kop van Noord-Holland was zo gegroeid dat er op verscheidene plaatsen kon worden gewoond. Of er in de Romeinse Tijd op de locatie van het plangebied ook veen voorkwam, is niet bekend.

Terwijl in het zuiden de kust werd uitgebouwd, boog de strandwal van het zeegat van Bergen landinwaarts. Ten noorden van dit zeegat strekte de kust zich noordwaarts uit naar het pleistocene 'bolwerk' Huisduinen-Texel¹⁵. In de Romeinse Tijd sloeg de uitbouw van de West-Nederlandse kust om in een kustafname die tot onze tijd, hoewel vertraagd door kustverdediging, voortduurt¹⁶. Door deze kustafname kunnen vindplaatsen uit deze en voorgaande perioden als gevolg van erosie verdwenen zijn.

2.4.3 Middeleeuwen

Door kustafname en kustdoorbraken was het landverlies sinds de Karolingische Tijd (8^e - 9^e eeuw) aanzienlijk¹⁷. Het oude dorp Huisduinen lag op een afstand van ongeveer 5 km ten westen van het huidige dorp in een droog duingebied achter de strandwal en dankt daaraan zijn naam. Dit dorp zou een oudste schriftelijke vermelding hebben van het jaar 723¹⁸.

De latere bewoners (commandeurs, stuurlieden, harpoeniers, speksnijders en matrozen) leven er van de walvisvangst¹⁹. Huisduinen is vanouds een vissersdorp en in vroegere tijden vertrokken walvisvaarders vanuit dit dorp²⁰.

In de 11^e eeuw wordt tussen Petten en Callantsoog de bestaande opening naar zee verbreed en ontstaat het zeegat van de Zijpe (Sipe = geul). Vermoedelijk breekt bij de stormen van 1170 en 1196 het duingebied tussen de Zijpe en Texel op twee plaatsen door en ontstaan 'Het Marsdiep' en 'Het Heersdiep'. Hierdoor ontstaan de eilanden Callantsoog en Huisduinen²¹. Het eiland Huisduinen is vernoemd naar het hierop aan het begin van de 8^e eeuw ontstane dorp²².

¹⁰ Van Gijssel/van der Valk 2005, 70.

¹¹ Van Gijssel/Van der Valk 2005, 71.

¹² Van Heeringen 2005, 581.

¹³ Diederik 1989, 12.

¹⁴ Diederik 1989, 13.

¹⁵ Schoorl/Beekman 2000, 41.

¹⁶ Schoorl/Beekman 2000, 43.

¹⁷ Schoorl/Beekman 2000, 45.

¹⁸ Stobbe 2000, 22.

¹⁹ Internetsite <http://www.denhelder.nl/> - juni 2007

²⁰ Beleidsnota Cultuurhistorische Waarden Den Helder, z.j., 18.

²¹ Komen 2001, 75.

²² Beleidsnota Cultuurhistorische Waarden Den Helder, z.j., 6.

Door de enorme kustafslag en het overstuiven van grote delen van het achterland in de 12^e tot en met de 16^e eeuw zijn bewoningssporen of in het water terecht gekomen of onder dikke zandpakketten verdwenen²³.

Halverwege de 13^e eeuw waren Wieringen en Texel eilanden geworden en had de mens zich voor het overige slechts weten te handhaven in de omgeving van Huisduinen, achter de Westfriese dijk en tussen de duinen en de dijk langs de Rekere²⁴. De kuststrook was na de 13^e eeuw nauwelijks van enig belang: Bergen, Schoorl en Harger hadden enorm te duchten van verstuingen van de duinen, terwijl de vissersdorpen Petten en Callantsoog enkele malen landinwaarts herbouwd moesten worden vanwege de afslag van de kust. Verder naar het noorden lag alleen nog Huisduinen en daarna was er water tot Texel aan toe²⁵.

Omdat afslag en verstuing langs de gehele kust de bewoners steeds verder landinwaarts drongen moesten diverse dorpen zoals Petten, Callinghe en Huisduinen verhuizen. Dit was de eerste keer dat Huisduinen meer landinwaarts moest worden herbouwd. Achter de steeds smaller wordende kustlijn was de situatie in de 13^e eeuw evenmin rooskleurig, omdat vrijwel het gehele veenland was ondergelopen. Alleen bij Huisduinen en 't Torp wist men zich nog enigszins te handhaven doordat de afwatering ter plekke vrij goed was²⁶.

In 1375 vindt er een stormvloed plaats waardoor Huisduinen en Wieringen veel grondverlies lijden²⁷. In de 14^e en 15^e eeuw stoven grote delen van de eerder gevormde duinen verder landinwaarts, waardoor het grootste gedeelte van de Zijpe en de latere polder Koegras werden overdekt. Uiteraard had de gehele kustlijn te lijden onder de gevolgen van het verstuingen en de daarmee gepaard gaande afslag van de kust: dorpen als Petten, Callinghe en Huisduinen moesten ver landinwaarts worden herbouwd²⁸. Dit was de tweede keer dat het dorp Huisduinen werd verplaatst.

2.4.4 Nieuwe Tijd

In de 16^e eeuw vestigen vissers zich in het nabij Huisduinen gelegen plaatsje Helder. Een eeuw later verschuift het economisch zwaartepunt van Huisduinen naar Den Helder, dat een belangrijke rol speelt als oorlogshaven van de Republiek der Zeven Provinciën²⁹. Eind 16^e eeuw is er een stuifdijk tussen Callantsoog en Huisduinen aangelegd, waardoor de Noordduinen konden ontstaan en waardoor het schorrengebied 'Het Koegras' beschermd werd tegen inbraken van de zee³⁰. De laatste keer dat het eiland Huisduinen door de zee overspoeld werd was in 1594³¹. Bijlage 3 toont het eiland Huisduinen in 1604³².

In januari 1610 teistert een noordwesterstorm vier dagen lang alle kustgebieden. Hierdoor verkeert het eiland Huisduinen in grote nood³³. Aan de geïsoleerde ligging van Den Helder kwam na 1610 min of meer een einde, toen het zeegat ten zuiden van Huisduinen werd afgesloten door een zanddijk³⁴. Deze dijk, de Van Oldebarneveltsdijk, verbond het voormalige eiland Callinge met het ten noorden gelegen duineiland Huisduinen³⁵. Hierdoor werd de vloedstroom Nieuwe Diep, ten noorden van Den Helder gelegen, beter bevaarbaar. Dit bevorderde de ontwikkeling van Den Helder als haven en het verval van Huisduinen.

²³ Diederik 1989, 59.

²⁴ Diederik 1989, 10.

²⁵ Diederik 2002, 41.

²⁶ Diederik 1989, 61.

²⁷ Komen 2001, 81.

²⁸ Diederik 1989, 10-11.

²⁹ Internetsite <http://www.denhelder.nl/> - juni 2007

³⁰ Van der Velden et al. 2005, 54.

³¹ Internetsite <http://www.nieuwsbank.nl/inp/2004/07/22/R181.htm> - juni 2007

³² Internetsite http://www.hansonline.eu/den_helder/image/huisduinen_1604.jpg - juni 2007

³³ Komen 2001, 146.

³⁴ Sliggers 1992, 45.

³⁵ Internetsite <http://www.zijpermuseum.nl/artikel/callantsoog/index.html> - juni 2007

Stromingen aan de noordzijde van de Kop van Noord-Holland zorgde voor een getijdengeul die vanaf de 17^e eeuw volop gebruikt werd voor handels- en oorlogsschepen. Aan het einde van de 18^e eeuw werd aan het Nieuwe Diep een ligplaats met een aantal kustbatterijen aangelegd. Tussen 1811 en 1813 vond op ongeveer 500 m van de westelijke rand van het plangebied de bouw van fort Kijkduin (mon.nr. 14985) plaats. Het fort is aangelegd op een hoge duintop. Aan gezien er binnen een bepaalde afstand van een fort geen bebouwing aanwezig mocht zijn, zal er vanaf dit moment, tot 1958 toen het fort werd opgeheven, waarschijnlijk geen bewoning zijn geweest.

Het achter de kust gelegen kwelderlandschap is tot de in de 19^e eeuw zo gebleven. Toen pas werd gekeken naar de mogelijkheden van het inpolderen van de kwelders. Huisduinen kende omstreeks 1780 zijn grootste bloei met ongeveer 750 inwoners. Daarna zette het verval zich in³⁶. Op het minuutplan daterend uit 1827 wordt de locatie van het plangebied als onbebouwd weergegeven³⁷. In 1835 verdween de naam Huisduinen als gemeentenaam³⁸. Tot 1850 breidde de bebouwing in het dorp Huisduinen zich nauwelijks uit, afgezien van de bouw van het fort Kijkduin en de vuurtoren³⁹.

In 1824 wordt de polder 'Het Koegras' tussen Callantsoog en Den Helder drooggelegd⁴⁰. De Anna Paulowna-polder en de Polder Koegras legden het oude land binnen de West-Friese Dijk weer vast aan het gebied van Huisduinen, waar inmiddels de haven van 'Helder' (Den Helder) was ontstaan⁴¹. In de periode 1850-1940 zijn de Helderse Zeedijk en Koegraszeedijk enkele keren verhoogd en verbreed. De Helderse zeedijk welke aan de noordzijde van de gemeente ligt en loopt van Het Wierhoofd richting Huisduinen, is in deze periode iets verder uitgebreid richting het dorp Huisduinen⁴². Naast de stad Den Helder en de dorpen Huisduinen en Juliana-dorp omvatte de gemeente Den Helder tussen 1850 en 1940 verspreide bebouwing, vooral in de polder 'Het Koegras'. Dit betrof vooral landbouwbedrijven⁴³. In dezelfde periode heeft Huisduinen haar visserij-functie langzamerhand verloren en heeft het meer een functie gekregen als badplaats en woon- of vakantieplaats van gegoede burgers uit Den Helder, Alkmaar en omgeving⁴⁴.

In 1900 was het plangebied onbebouwd en bestond het uit agrarisch gebied⁴⁵. Het (huidige) bebouwingsbeeld in Huisduinen geeft een afwisseling te zien van kleine villaatjes uit de jaren '20-'30 (Duinweg e.o.), een enkele oudere visserwoning, de houten Zweedse noodwoningen uit 1948 (Badhuisstraat e.o.) en wat recente nieuwbouw⁴⁶.

2.5 Huidige en toekomstige situatie

Op dit moment is een drietal blokken in het plangebied reeds bebouwd. Deze bebouwing zal worden gehandhaafd. Verder is een deel in gebruik als parkeerplaats en voor het overige ligt het terrein braak. Het nieuwbouwplan beslaat in totaal 4.118 m². Bovendien zullen er nog sleuven worden gegraven ten behoeve van riolering. Deze werkzaamheden zullen echter een beperkt oppervlak beslaan. De nieuwbouw omvat onder andere een kantoor met parkeerkelder die een voetprint heeft van circa 900 m².

³⁶ Sliggers 1992, 47.

³⁷ Internetsite <http://www.dewoonomgeving.nl/>, Gemeente Helder en Huisduinen, Sectie B, Blad 1, 1827 - juni 2007

³⁸ Sliggers 1992, 47.

³⁹ Beleidsnota Cultuurhistorische waarden Den Helder, z.j., 7.

⁴⁰ Komen 2001, 185.

⁴¹ Diederik 2002, 41.

⁴² Beleidsnota Cultuurhistorische waarden Den Helder, z.j., 12.

⁴³ Beleidsnota Cultuurhistorische waarden Den Helder, z.j., 14.

⁴⁴ Beleidsnota Cultuurhistorische waarden Den Helder, z.j., 18.

⁴⁵ Internetsite <http://www.kich.nl/> - juni 2007

⁴⁶ Beleidsnota Cultuurhistorische waarden Den Helder, z.j., 21.

2.6 Archeologie

2.6.1 Archis2 en AMK

In het centrale systeem Archis2 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) staan alle reeds bekende archeologische waarden en uitgevoerde onderzoeken aangegeven. Binnen het plangebied zijn geen waarnemingen bekend. Ook in het onderzoeksgebied zijn geen waarnemingen bekend.

Terreinen waarvan de archeologische waarde bekend is, staan aangegeven op de Archeologische Monumentenkaart (AMK). De AMK wordt in samenwerking tussen de betreffende provincie en de RCE ontwikkeld. De terreinen zijn beoordeeld op de criteria kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde. De terreinen zijn daarbij ingedeeld in vijf categorieën: terreinen van archeologische betekenis, terreinen van archeologische waarde, hoge archeologische waarde, terreinen van zeer hoge archeologische waarde en beschermde terreinen van zeer hoge archeologische waarde. Onder deze laatste categorie vallen de terreinen die op grond van de Monumentenwet zijn beschermd en de status van archeologisch monument hebben.

Het plangebied grenst aan een terrein van hoge archeologische waarde (AMK.nr. 14946), de historische kern van Huisduinen. De begrenzing ervan is bepaald op grond van de historische kaart uit 1849-1859, schaal 1:25.000. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische waarden. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern van het huidige Huisduinen.

Een tweede archeologisch gewaardeerd terrein, dat zich ongeveer op 500 m van de westelijke rand van het plangebied bevindt, is van archeologische waarde (AMK.nr. 14985). Het fort Kijkduin, ook wel fort Morland genoemd, bevindt zich ten zuidwesten van het plangebied. De bouw van dit fort vond plaats tussen 1811 en 1813. Het is aangelegd op een hoge duintop. Het fort werd als vestingwerk in 1958 opgeheven.

Een derde archeologisch waardevol terrein bevindt zich ten noorden van het plangebied. Dit terrein (AMK.nr. 14986) bestaat uit fort Lasalle, de verbindingswal en fort L'Ecluse en is van hoge archeologische waarde.

2.6.2 Beleidsnota 'Cultuurhistorische waarden Den Helder'

Op kaart 1 (van de Beleidsnota) met archeologische waarden in de gemeente Den Helder staat per gebied aangegeven in welk geval er rekening moet worden gehouden met archeologische waarden, het zogenaamde regime. Deze kaart is onder andere gebaseerd op de relatie die bestaat tussen de bodemsoort en de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. Volgens de kaart moet in het deel van het plangebied dat is gelegen in de historische kern van Huisduinen (DH1A) bij bodemverstorende ingrepen met een oppervlak groter dan 50 vierkante meter of meer en 35 cm of dieper rekening worden gehouden met archeologische waarden. Hierbij heeft de gemeente als kanttekening geplaatst dat prospectieve of aanvullende archeologische onderzoeken overbodig zijn omdat er in dit gebied vrijwel overal archeologische waarden aanwezig zijn. Wel kan steeds worden nagegaan of 20^e eeuwse bebouwing de ondergrond binnen het plangebied reeds diepgaand heeft verstoord.⁴⁷ Bij sloop van bestaande bebouwing dient te worden getoetst of er bouwhistorische of, in de ondergrond, archeologische waarden aanwezig zijn. Is dit het geval dan dienen deze waarden te worden gedocumenteerd door een bouwhistoricus respectievelijk een archeoloog, opdat informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat. Voor het deel van het plangebied dat buiten de historische kern valt (DH4, met onbekende archeologische waarden) geldt een regime dat archeologisch onderzoek verplicht is bij een geplande bodemverstoring van 50 vierkante meter of meer en 4 meter of dieper of 5.000 vierkante meter of meer en 50 cm of dieper.

⁴⁷ Idem, blz. 50

2.7 Archeologische verwachting

2.7.1 Prehistorie en Romeinse Tijd

Het plangebied bevindt zich op Jonge Duinen. Aangezien niet bekend is of zij ontstaan zijn op Oude Duinen, is het niet bekend of er binnen het plangebied op enige diepte waarden en resten uit deze perioden te verwachten zijn. Hierdoor kunnen er voor deze perioden geen uitspraken worden gedaan over de archeologische verwachting. Daarnaast is het zo dat door de kustafname vindplaatsen uit deze perioden als gevolg van erosie kunnen zijn verdwenen.

2.7.2 Vroege Middeleeuwen

Aan het plangebied kan voor de Vroege Middeleeuwen een lage verwachting worden toegerekend. De reden hiervoor is dat het toenmalige Huisduinen zich toen ten westen van het plangebied bevond. Door de sterke aantasting van de kust moest Huisduinen een aantal keer oostelijker worden herbouwd.

2.7.3 Late Middeleeuwen

Het plangebied ligt deels in de historische kern. Dit deel van het plangebied heeft derhalve een hoge archeologische verwachtingswaarde voor deze periode.

2.7.4 Nieuwe Tijd

Het plangebied ligt deels in de historische kern. Dit deel van het plangebied heeft derhalve een hoge archeologische verwachtingswaarde voor deze periode.

3 Evaluatie

3.1 Samenvatting en conclusie

In opdracht van Synchron heeft Grontmij een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de woningbouwlocatie Huisduinerkwartier. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan worden aangenomen dat in het plangebied archeologisch waarden en resten aanwezig zijn. De gemeente Den Helder schrijft voor het hele plangebied archeologisch onderzoek voor; per deelgebied is een verschillend regime gedefinieerd.

3.2 Aanbevelingen

Het plangebied is volgens de waardenkaart van de gemeente Den Helder gelegen in een gebied waar een regime geldt dat voorafgaand aan bodemroerende werkzaamheden archeologisch onderzoek verplicht is indien de geplande bodemverstoring de bovengrenswaarden van een oppervlak van 5000 vierkante meter of meer en een diepte van 50 cm of dieper of een oppervlak van 50 vierkante meter of meer en 4 meter of dieper overschrijdt. Volgens de huidige beschikbare gegevens worden deze waarden niet overschreden en is er geen noodzaak tot verder onderzoek. Indien uit nieuwere gegevens zal blijken dat de waarden van het geldende archeologische regime in het plangebied toch worden overschreden wordt verder archeologisch onderzoek in de vorm van een 5% van het oppervlak van het plangebied dekkende proefsleuf (IVO karterende fase) aanbevolen.

Met betrekking tot de resultaten van dit bureauonderzoek en de gedane aanbeveling wordt geadviseerd contact op te nemen met het bevoegd gezag.

Literatuur, bronnen en gebruikte afkortingen

Literatuur

Beleidsnota "Cultuurhistorische waarden Den Helder". SCENH/rapport, Wormer.

Diederik, F., 1989. Archeo-logica. De archeologie van het noorden van Noord-Holland in historisch en landschappelijk perspectief. Uitgeverij Pirola, Schoorl.

Diederik, F., 2002. Schervengericht: Een onderzoek naar inheems aardewerk uit de late derde en de vierde eeuw in de Kop van Noord-Holland. AWN-reeks nr. 3, Grafisch Productiebedrijf Groter b.v., Steenwijk.

Van Gijssel, K. / B. van der Valk, 2005. Aangespoeld, gestuwd en verwaaid: de wording van Nederland, In: Louwe Kooijmans, L.P. / P.W. van der Broeke / H.Fokkens / A. van Gijn, 2005. *Nederland in de Prehistorie*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam, 45 - 74.

Van Heeringen, R.M., 2005. Op zompig veen en stuivend zand. Nederzettingen in West-Nederland. In: Louwe Kooijmans, L.P. / P.W. van der Broeke / H. Fokkens / A. van Gijn, 2005. *Nederland in de Prehistorie*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam, 581 - 595.

Komen, H., 2001. Droge Voeten op vrije grond. De Geschiedenis van West-Friesland en Kennemerland in vogelvlucht. Uitgeverij Multicom, Heerhugowaard.

Nota Cultuurhistorische Regioprofielen. Haarlem.

Rosing, H., 1995. Bodemkaart van Nederland schaal 1 : 50 000; Toelichting bij de kaartbladen 9W, 14W, 14O, 15W en 19W. DLO-Staring Centrum, Wageningen (= het boek).

Schoorl, H. / F. Beekman, 2000. Duinlandschap. In: *Het Nederlandse landschap: Een historisch geografische benadering*. Uitgeverij Matrijs, Utrecht.

Sliggers, B.C., 1992. Het veranderend dorpsgezicht in Noord-Holland. Uitgeverij Smits, Den Haag.

Stobbe, J., 2000. Friezen, Franken en Vikingen in het noordwestelijk kustgebied; de Kop van Noord-Holland in de Vroege Middeleeuwen.

Ten Cate, J.A.M. / G.C. Maarleveld, 1977. Geomorfologische kaart van Nederland. Schaal 1:50.000, Toelichting op de legenda. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen / Rijks Geologische Dienst, Haarlem (= het boek).

Van der Velden, D. / P.H.N. Boddeke / S.M. Veen / J.M. Reitsma, 1995. Robuuste verbinding Noordboog. Verkenning van ecologische knelpunten en mogelijkheden voor een robuuste verbinding tussen Zwanenwater, Amstelmeer en IJsselmeer.

Vos, G.A., 1992. Bodemkaart van Nederland 1:50.000, Toelichting bij kaartblad 24-25 West, Zandvoort-Amsterdam. Stiboka, Wageningen.

Weerts, H.J.T., 2003. Beschrijving Lithostratigrafische eenheid, Formatie van Naaldwijk. NITG-TNO.

Bronnen

Archeologisch informatiesysteem Archis2, Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), Amersfoort.

Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland
Internetsite <http://chw.noord-holland.nl/kaart.asp> - juni 2007

De Woonomgeving
Internetsite <http://www.dewoonomgeving.nl/> - juni 2007

Eilander, D.A., G.A. Vos / K. Wagenaar, 1994. Bodemkaart van Nederland, Blad 9 West (ged.) (Den Helder) / 14 West (Medemblik) Schaal 1: 50.000, DLO-Staring Centrum, Wageningen 1994 (= de kaart).

Gemeente Den Helder
Internetsite <http://www.denhelder.nl/> - juni 2007

Hansonline
Internetsite http://www.hansonline.eu/den_helder/image/huisduinen_1604.jpg - juni 2007

KennisInfrastructuurCultuurHistorie
Internetsite <http://www.kich.nl/> - juni 2007

Kleinsman, W.B. / J.A.M. Ten Cate, 1981. Geomorfologische kaart van Nederland, Blad 9 (Den Helder). Schaal 1:50.000. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen / Rijks Geologische Dienst, Haarlem (= de kaart).

Nieuwsbank
Internetsite <http://www.nieuwsbank.nl/inp/2004/07/22/R181.htm> - juni 2007

Zijpermuseum
Internetsite <http://www.zijpermuseum.nl/artikel/callantsoog/index.html> - juni 2007

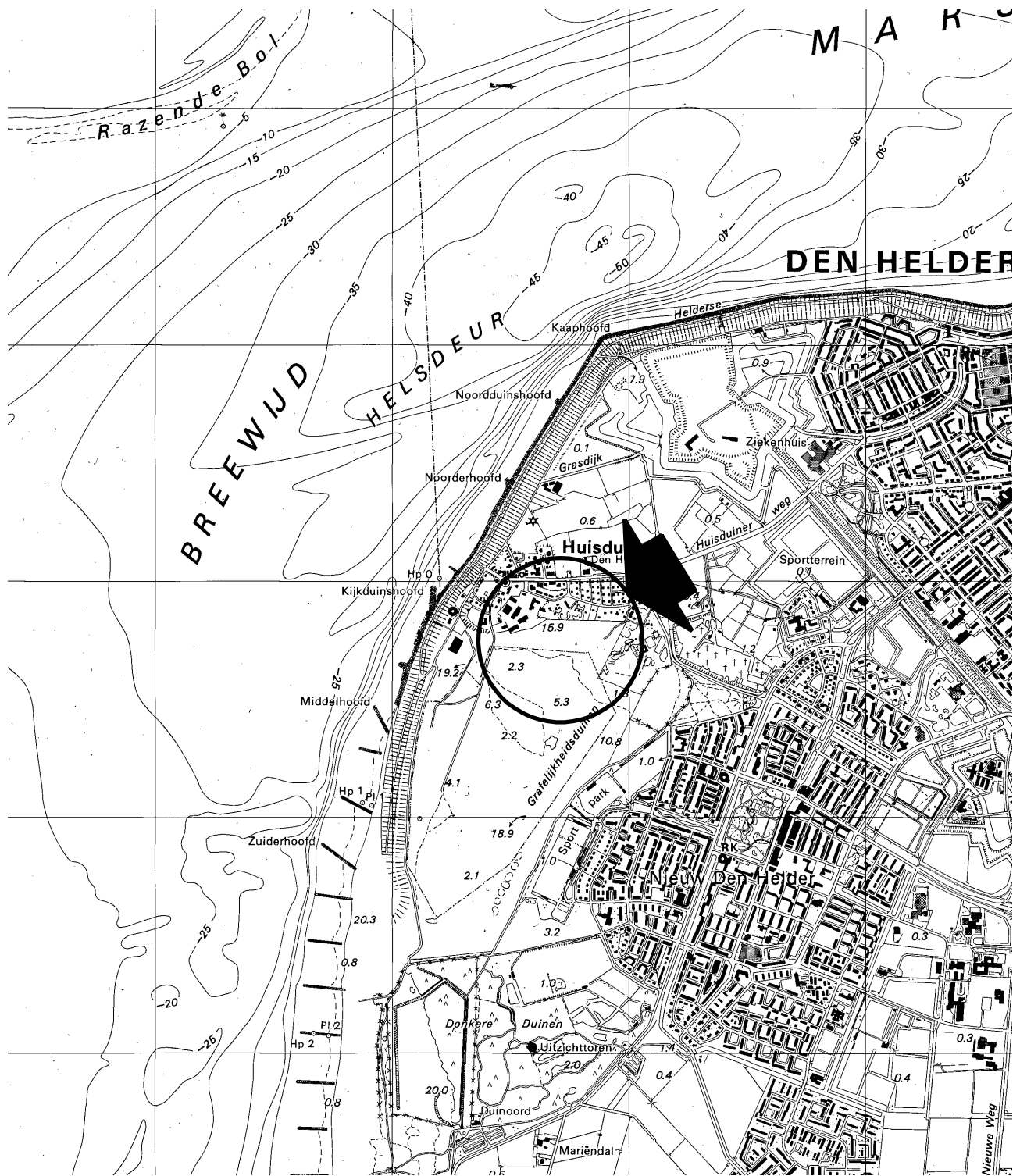
Gebruikte afkortingen

ABK	Archeologische BasisKaart
AMK	Archeologische MonumentenKaart
AMZ	Archeologische MonumentenZorg
CHW-NH	CultuurHistorischeWaardenkaart-Noord-Holland
CvAK	College voor de Archeologische Kwaliteit
CCvD	Centraal College van Deskundigen
GHG	gemiddeld hoogste grondwaterstand (in cm -mv); zie Gwt
GLG	gemiddeld laagste grondwaterstand (in cm -mv); zie Gwt
Gwt	grondwatertrap
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
IVO-B	Inventariserend VeldOnderzoek-Boringen

KICH	KennisInfrastructuurCultuurHistorie
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (v. 3.1, 2006)
mv	maaiveld
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
v.Chr.	voor Christus
Wro	Wet ruimtelijke ordening

Bijlage 1

Ligging plangebied op topografische kaart

DEFINITIEF

Project **HUISDUINEN**

Grontmij Nederland bv
Noordwest
Locaties: Alkmaar, Lelystad

Opdrachtgever **HOPMAN INTERHEEM GROEP BV**

Onderdeel **TOPOGRAFISCHE SITUATIE**

Fase van werkzaamheden **BUREAUONDERZOEK**

Get. **A.J.G.** Gez. Acc. Datum **07-07-2007** Schaal **1:25000**

Projectnummer **233519** Tekeningsnummer **1** Bijlagennummer **1** Rev. Dat. Acc. Besteknummer **BILAGE1-arch.dwg**

© Grontmij Groep Alle rechten voorbehouden

Bron; Topografische Dienst Nederland

Plotdatum : **26-7-2007**

P:\233519\Cad\BIJLAGE1-arch.dwg

Bijlage 2

Archeologische waardenkaart van de gemeente Den Helder

Het plangebied is blauw omkaderd

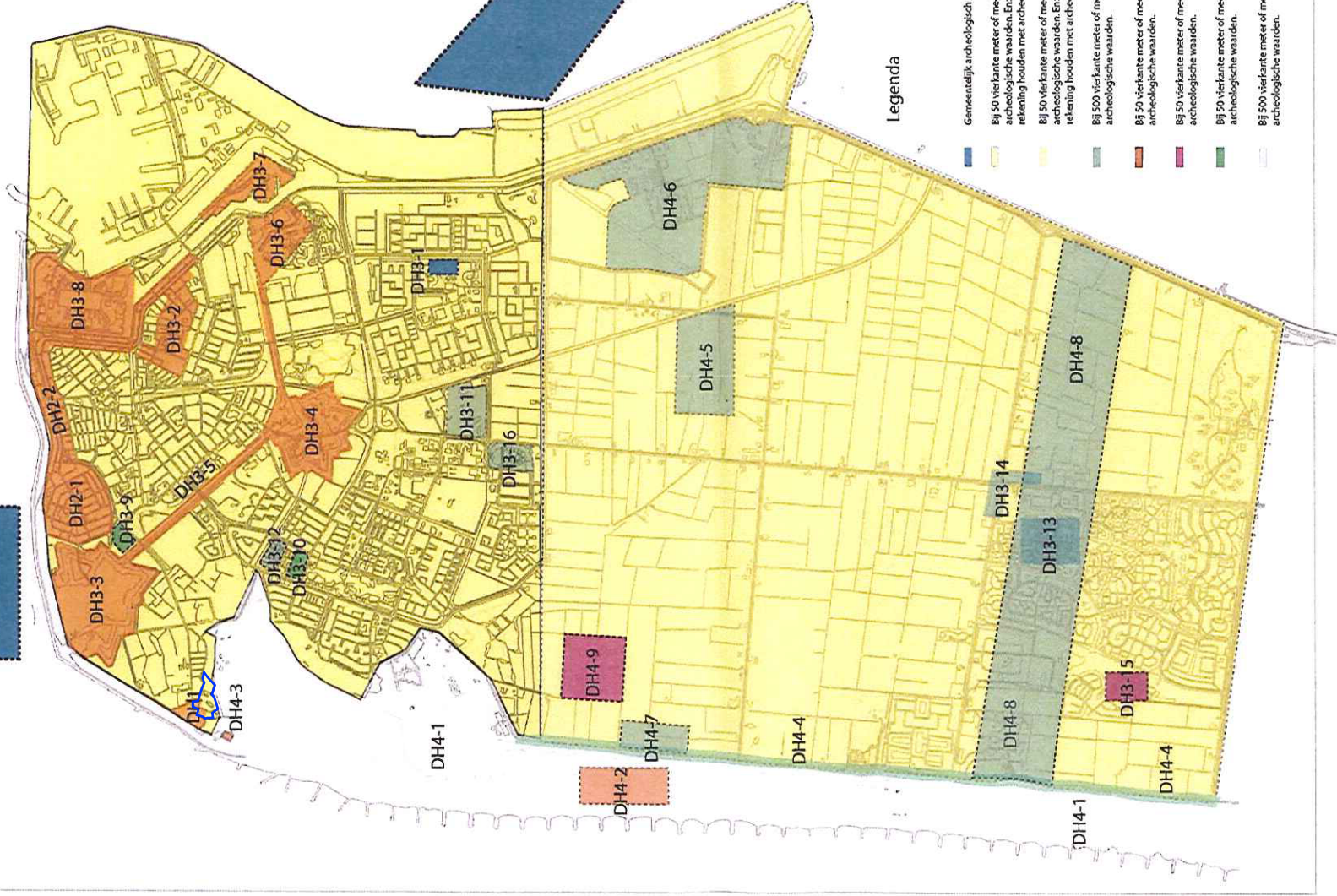
DH5-4

DH5-3

DH5-2

DH5-5

DH5-1

Legenda

- Gemeentelijk archeologisch monument.
- Bij 50 vierkante meter of meer en 3 meter of dieper rekening houden met archeologische waarden. En: bij 5000 vierkante meter of meer en 100 cm of dieper rekening houden met archeologische waarden. ✕
- Bij 50 vierkante meter of meer en 4 meter of dieper rekening houden met archeologische waarden. En: bij 5000 vierkante meter of meer en 50 cm of dieper rekening houden met archeologische waarden.
- Bij 500 vierkante meter of meer en 50 cm of dieper rekening houden met archeologische waarden.
- Bij 50 vierkante meter of meer en 35 cm of dieper rekening houden met archeologische waarden.
- Bij 50 vierkante meter of meer en 4 meter of dieper rekening houden met archeologische waarden.
- Bij 50 vierkante meter of meer en 3 meter of dieper rekening houden met archeologische waarden.
- Bij 500 vierkante meter of meer en 50 cm of dieper rekening houden met archeologische waarden.

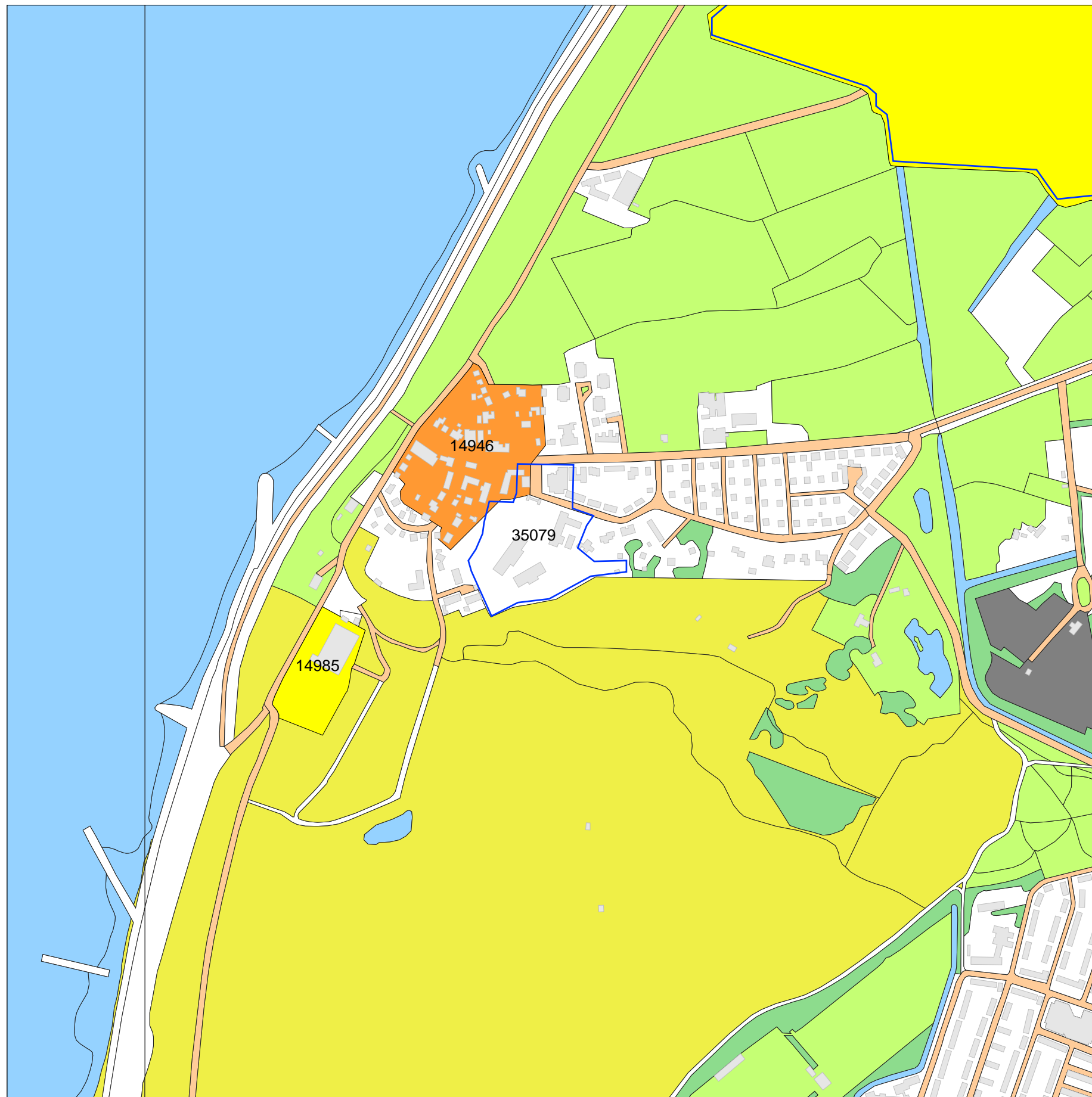
Kaart 1: Locaties met archeologische waarden in de gemeente Den Helder (Zie legenda).

Bijlage 3

Kaart van het eiland Huisduinen in 1604

Bijlage 4

De archeologische basiskaart

Legenda

- ONDERZOEKSMELDINGEN
- HUIZEN
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- GEMEENTEN
- PROVINCIES
- TOP10 ((c)TDN)**
- bebouwd gebied
- doorgaande wegen
- bos
- bouwland
- weiland
- boomgaard/kwekerij
- heide
- zand
- begraafplaats
- water
- overig bodemgebruik

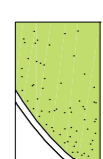
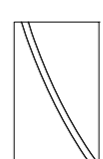

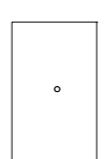
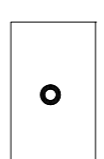
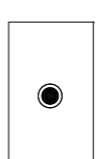
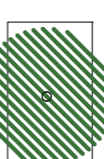
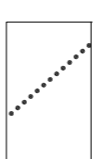

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
 Wetenschap

Bijlage 5

De toekomstige situatie

- gebakken klei, wallomaat, koperverf, kleur padova (of gipsverf)
- gebakken klei, wallomaat, kalkseisverf, kleur padova (of gipsverf)
- gebakken klei, wallomaat, eldcoogverf, kleur padova (of gipsverf)
- gras / dalmeide
- betonrand, 30 cm, breed, 30 cm, hoog
- coterstalen palen, 110 cm, hoog
- parkeraanduid, dou
- wandmuntur tobit 280 Louis Pukken
- mast en topmuntur tobit 280 Louis Pukken
- Pinus sylvestris
- erfafscheiding kastanjehouten palen
- dalendom

Annelieke Diekman landschapsarchitect

datum: 01.07.2009

schaal: 1:500

project: Huisdruer kwartier - Den Helder

onderwerp: schetsfase

tekening nummer: -